

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Західноукраїнський національний університет
Навчально-науковий інститут новітніх освітніх технологій
Кафедра менеджменту, публічного управління та персоналу

ТОМИЧ Богдана Дмитрівна

**БАНКРУТСТВО ПІДПРИЄМСТВА: МЕХАНІЗМ ВИЗНАЧЕННЯ І
ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ**

спеціальність 07 "Менеджмент"
освітня програма – «Менеджмент»

Кваліфікаційна робота за ступенем вищої освіти «Бакалавр»

Виконав студент гр. МЕНз-41
Богдана ТОМИЧ

Науковий керівник:
к.е.н., доц. Тамара ПОПОВИЧ

Тернопіль-2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ МЕХАНІЗМУ БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ ТА ЗАГРОЗ.....	6
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ЧИННИХ МЕХАНІЗМІВ ВИЗНАЧЕННЯ БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВА	13
2.1. Аналіз фінансової стійкості та платоспроможності фермерського господарства «Прометей»	13
2.2. Оцінка діючих процедур та наслідків банкрутства підприємства.....	22
РОЗДІЛ 3 ШЛЯХИ ЗАПОБІГАННЯ БАНКРУТСТВУ ПІДПРИЄМСТВА.....	30
ВИСНОВКИ.....	39
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	46
ДОДАТКИ	

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ ТА СПЕЦІАЛЬНИХ ТЕРМІНІВ

ФГ - Фермерське господарство

КУзПБ – Кодекс України з процедур банкрутства

ГКУ – Господарський Кодекс України

ККУ – Кримінальний Кодекс України

Кфн – коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)

Кпк – коефіцієнт концентрації позикового капіталу

Кфз – коефіцієнт фінансової залежності

Кфс – коефіцієнт фінансової стійкості

Кпз – коефіцієнт концентрації поточної заборгованості

Кфл – коефіцієнт фінансового левериджу

Кма – коефіцієнт маневреності оборотних активів

Квк - коефіцієнт маневреності власного капіталу

QR –Quick Ratio Коефіцієнт швидкої ліквідності

CR – Current Ratio Коефіцієнт поточної ліквідності

ВСТУП

Актуальність проблеми. В умовах кризи, що розгорнулася під впливом політичних і економічних викликів в Україні, на тлі нестабільного податкового законодавства зросла кількість підприємств, які мають незадовільний фінансовий стан, а саме відчують проблему із платоспроможністю, що найчастіше приводить до банкрутства вітчизняних підприємств. Тому необхідно шукати шляхи удосконалення фінансового моніторингу підприємства, вивчати зовнішні і внутрішні чинники, які негативно впливають на платоспроможність підприємства, і розробляти фінансову антикризову стратегію розвитку підприємства у сучасних умовах.

Аналіз останніх досліджень і наукових праць. Проблему банкрутства підприємств і його передумовами займався чимало відомих вітчизняних вчених та економістів, зокрема: Абрамова А. С., Грачов В.І., Грицюк Е.О., Духніч О.В., Косарева І. П., Кузенко Т. Б., Ливч Д.Д., Марусяк Н. Л., Олещук О.В., Пильнюк Д.О., Прокопович Н. І., Прохорова В. В., та інші.

Метою дослідження є аналіз механізмів визначення банкрутства підприємств та розроблення пропозицій щодо подолання ризиків настання банкрутства, з огляду на сучасні економічні виклики та воєнний стан. Щоб досягнути мети було сформульовано такі основні завдання:

1. Систематизувати теоретичні засади механізму банкрутства підприємства в умовах сучасних викликів та загроз.
2. Здійснити аналіз фінансової стійкості та платоспроможності підприємства ФГ «Прометей».
3. Провести оцінку діючих процедур та наслідків банкрутства підприємства.
4. Визначити шляхи запобігання банкрутству підприємства.

Об'єктом дослідження є механізми визначення та шляхи подолання банкрутства підприємств з акцентом на сучасні умови та вплив фінансової кризи.

Предметом дослідження є теоретичні та прикладні аспекти процесу банкрутства підприємства.

Методи дослідження. Теоретико-методологічною основою наукового дослідження є загальнонаукові і спеціальні методи наукового пізнання. Для реалізації мети і завдань використані наступні методи: діалектичний метод пізнання (при дослідженні змісту дефініцій «банкрутство», «платоспроможність»); кількісного і якісного порівняння (при аналізі основних показників фінансового стану, порівнянні основних коефіцієнтів фінансової спроможності підприємства у динаміці); статистичний та графічний методи (для систематизації даних фінансової звітності); моделювання (для виявлення кризових ситуацій та оцінка ризику банкрутства);

Практична значимість дослідження банкрутства підприємств в Україні полягає у розробці ефективних інструментів для оцінки та управління ризиками, що дозволить підприємствам адаптуватися до складних економічних умов та уникнути фінансових криз. Аналіз фінансового стану та платоспроможності, зокрема фермерського господарства «Прометей», допоможе виявити слабкі місця в господарюванні та розробити стратегії для підвищення фінансової стійкості. Впровадження рекомендацій дослідження сприятиме збереженню робочих місць, стабілізації ринку та підтримці економіки країни в цілому.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі та нормативно-правові акти України та інших країн світу, монографії, наукові статті, наукові доповіді та аналітичні записки провідних вітчизняних фахівців, інформаційно-аналітичні дані, вітчизняна офіційна статистична звітність, зокрема – матеріали Державної служби статистики України, інформаційні ресурси мережі інтернет.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ МЕХАНІЗМУ БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ ТА ЗАГРОЗ

Кожне підприємство і ведення будь-якого бізнесу пов'язано з комерційним ризиком, сутність якого дуже багатогранна. Якщо ніяк не відслідковувати господарську діяльність підприємства та його результати, це може спричинити не тільки небажаний результат, але також позбавлення основних ресурсів, капіталу або навіть призвести до абсолютного банкрутства.

В умовах нестабільного розвитку вітчизняної економіки, наростання кризи неплатоспроможності та поглиблення впливу дестабілізуючих факторів зовнішнього середовища на діяльність підприємств усіх секторів економіки України спостерігається зростання ризиків виникнення банкрутства. Банкрутство вважається закономірним явищем ринкової економіки – збиткові, неефективні та неплатоспроможні підприємства припиняють свою діяльність. Досить часто підприємства зазнають фінансового краху у зв'язку з непередбачуваністю до раптових кризових умов чи будь-яких інших змін у економіці [44].

Вважається, що термін «банкрутство» походить від італійського «*bancorotto*» – «розбитий банк». В англійських країнах для визначення стану боржника, пов'язаного із неможливістю виконувати свої зобов'язання, зазвичай послуговуються терміном «*insolvency*» – «неспроможність». Однак, більшість країн світу найчастіше використовують термін «банкрутство» – «*bankruptcy*» [48, с.10]. Чинне законодавство України з питань банкрутства, а саме Кодекс України з процедур банкрутства вказує на те, що термінологія окрім поняття «банкрутство» містить ще й таке поняття як «неплатоспроможність», під якою в кодексі розуміється «неспроможність боржника виконати після настання встановленого строку грошові зобов'язання перед кредиторами не інакше, як через застосування процедур, передбачених Кодексом». Виходячи з цього визначення, можна сказати, що спочатку виникає неплатоспроможність

боржника, а потім за наявності певних умов (неможливості відновлення платоспроможності та задоволення вимог кредиторів) – банкрутство. Отже, основною ознакою банкрутства є неплатоспроможність боржника.

Для глибшого розуміння терміну «банкрутство» варто враховувати тлумачення, виписані о законодавством України (табл.1.1.).

Таблиця 1.1.

Основні тлумачення поняття «банкрутство» у законодавчій базі України

Джерело, рік	Трактування поняття
Кодекс України з процедур банкрутства, ст. 1	«Банкрутство - визнана господарським судом нездатність боржника, крім страховика або кредитної спілки, відновити свою платоспроможність за допомогою процедури санації та реструктуризації погасити встановлені у порядку, грошові вимоги кредиторів інакше, ніж через застосування ліквідаційної процедури або процедури погашення боргів боржника» [20].
Господарський кодекс України, ст. 209	«Нездатність боржника відновити свою платоспроможність та задовольнити визнані судом вимоги кредиторів інакше як через застосування визначеної судом ліквідаційної процедури» [9].
Методичні рекомендації з аналізу і оцінки фінансового стану підприємств	«Банкрутство - неспроможність підприємства платити за своїми борговими зобов'язаннями. Банкрутство може бути зумовлене конкуренцією, некомпетентним управлінням, біржовими спекуляціями, тощо» [30].

Примітка: Складено автором на основі [20,9,30]

Узагальнюючи вищенаведене, з одного боку, банкрутство розуміється як неспроможність боржника виконати свої грошові зобов'язання перед кредиторами. Цей аспект банкрутства є основним і відображається у всіх трьох джерелах законодавства. З іншого боку, банкрутство розглядається як юридичний факт, що тягне за собою певні наслідки. У Кодексі України з процедур банкрутства (КУЗПБ) цей факт полягає у визнанні господарським судом неспроможності боржника. У Господарському кодексі України (ГКУ) цей факт полягає у визнанні неплатоспроможності боржника.

Банкрутство можна описати, як складний юридичний процес з економічними та соціальними вимірами. Воно характеризується неспроможністю боржника виконати свої грошові зобов'язання перед

кредиторами, що тягне за собою певні правові наслідки та передбачає проведення процедур банкрутства.

Варто зазначити, що в сучасних наукових напрацюваннях не має єдиного загальноприйнятого визначення терміну «банкрутства». Проведений аналіз свідчить про розмаїття трактування, суперечності і розбіжності у поглядах. Узагальнення їх сутнісної характеристики наведено в табл. 1А Додатку А.

За твердженням багатьох авторів, банкрутство підприємства найчастіше проявляється у порушенні його фінансової стійкості та неможливості погашення зобов'язань перед кредиторами та державою у встановлений строк, що спричиняє застосування ліквідаційної процедури органами судової влади. Банкрутство суб'єкта господарювання є наслідком невірно прийнятих операційних, фінансових або інвестиційних рішень.

Банкрутство є достатньо складним поняттям, яке можна охарактеризувати з різних точок зору:

Банкрутство як стан неспроможності - це ситуація, коли боржник не може виконати свої грошові зобов'язання перед кредиторами і бюджетом, і потребує втручання арбітражного суду для розподілу його майна або застосування ліквідаційної процедури.

Банкрутство як результат впливу чинників – це наслідок невдалого управління підприємством, хибних стратегічних рішень, нехтування впливом мікро і макросередовища, що призводить до фінансової кризи і втрати платоспроможності.

Банкрутство як інструмент виведення з кризової ситуації - це процес, що дозволяє суб'єктам підприємницької діяльності відновити свою платоспроможність за допомогою санації, реструктуризації, мирової угоди, звільнитися від боргів і повернути дебіторську заборгованість.

Поняття банкрутства охоплює різні його види. В науковій літературі виділяють чотири загальні види банкрутства:

1. «Реальне банкрутство – повна неспроможність підприємства відновити в наступному періоді свою фінансову стабільність і платоспроможність в силу реальних втрат капіталу» [31].

2. Технічне банкрутство відображає ситуацію, коли підприємство не може розрахуватися зі своїми боргами через велику кількість простроченої дебіторської заборгованості. Це стан, де обсяг дебіторської заборгованості вищий за кредиторську заборгованість, а вартість активів підприємства значно більша за його зобов'язання. Зазвичай, якщо підприємство ефективно управляє кризовими ситуаціями, технічне банкрутство не призводить до ліквідації [51].

3. Навмисне банкрутство – процес свідомого вдавання до фінансових махінацій з боку менеджменту організації з метою уникнення виконання боргових зобов'язань. Зазвичай таке банкрутство виникає, коли керівництво або власники компанії умисно створюють або поглиблюють фінансові проблеми, завдаючи шкоди бізнесу для власної вигоди або інтересів третіх осіб. Це включає неналежне управління фінансами з метою уникнення виконання власних боргових зобов'язань [54].

4. Фіктивне банкрутство – маніпуляція інформацією з боку суб'єкта господарювання, з метою представлення себе у стані фінансових труднощів, що не відповідає дійсності, зазвичай з метою отримання неправомірних переваг або уникнення відповідальності [31].

Таким чином, кожен тип банкрутства має свої особливості та наслідки для підприємства: реальне банкрутство є результатом фактичних фінансових втрат, технічне банкрутство виникає через тимчасові платіжні проблеми, навмисне банкрутство є продуктом умисних дій керівництва, а фіктивне банкрутство створюється штучно для отримання неправомірних переваг.

У Господарському кодексі України в ст.215 «Відповідальність за порушення законодавства про банкрутство» зазначається, що «приховування банкрутства, фіктивне банкрутство або умисне доведення до банкрутства, а також неправомірні дії у процедурах неплатоспроможності, пов'язані з розпорядженням майном боржника, що завдали істотної шкоди інтересам

кредиторів та держави, тягнуть за собою кримінальну відповідальність винних осіб відповідно до закону» [20].

Причини банкрутства підприємств можуть бути найрізноманітнішими, і мати як зовнішній так і внутрішній характер. Зовнішні причини часто пов'язані з факторами, що виходять за межі контролю підприємства, внутрішні – навпаки, зумовлені факторами в самому підприємстві, наприклад, неефективним управлінням або низьким рівнем кваліфікації персоналу, Детально розглянемо причини банкрутства у табл. 1.2.

Зовнішні та внутрішні причини можуть взаємодіяти та посилювати одна одну, призводячи до фінансових труднощів та, в кінцевому результаті до банкрутства підприємства. Важливо для підприємства вчасно виявити та реагувати на ці причини, щоб запобігти банкрутству та забезпечити стабільне функціонування. Прогнозуючи потенційні ризики, підприємства мають змогу знизити їх вплив та адаптуватися до нових умов. Водночас, внутрішні фактори, є вирішальними у забезпеченні гнучкості та виживання підприємства [41].

Таким чином, банкрутство підприємства є складним і небажаним явищем, яке може мати негативні наслідки як для самого підприємства, так і для економіки в цілому. Банкрутство підприємства не лише призводить до втрати робочих місць та зниження податкових надходжень для держави, але й може спричинити ланцюгову реакцію у вигляді фінансових втрат для кредиторів та інвесторів.

Повномасштабна війна в Україні суттєво вплинула на діяльність підприємств, спричинивши значне збільшення кількості підприємств, які стикнулися з ризиком банкрутства або вже переживають фінансовий колапс через обставини, що перебувають поза їх контролем. Підприємства, що розташовані у прифронтових територіях, змушені були припинити свою діяльність, внаслідок чого вони втратили свої активи, ринки збуту та постачальників. Це призвело до релокації бізнесу, а в деяких випадках і до настання банкрутства [43].

Таблиця 1.2.

Причини банкрутства підприємств

Внутрішні причини банкрутства підприємств	
операційні причини	неефективний маркетинг
	неефективна структура поточних витрат (висока частка постійних витрат)
	низький рівень використання основних засобів
	недостатньо диференційований асортимент продукції
	неефективний виробничий менеджмент
інвестиційні причини	істотні перевитрати інвестиційних ресурсів
	недосягнення запланованих обсягів прибутку за реалізованими реальними проектами
	неефективний інвестиційний менеджмент
фінансові причини	неефективна фінансова стратегія, відсутність планування та бюджетування
	неефективна структура активів (низька їх ліквідність)
	надмірна частка позикового капіталу
	зростання дебіторської заборгованості
Зовнішні причини банкрутства	
загальноекономічні причини	спад обсягів національного доходу
	нестабільне економічне середовище, зростання інфляції
	зменшення швидкості платіжного обороту
	нестабільність податкової системи
	зниження рівня реальних доходів населення, зростання безробіття
ринкові причини	зниження місткості внутрішнього ринку
	посилення монополізму на ринку
	спад попиту на продукцію
	зростання пропозиції товарів-субститутів
нормативно-правові та інституційні причини	нестабільність валютного ринку
	недосконалість та мінливість законодавчої та нормативно-правової бази
	воєнний стан, активні бойові дії
	недосконалість державної регуляторної політики, значна кількість перевірок різними контролюючими органами суб'єктів господарювання

Примітка: складено автором на основі [7]

З метою підтримки бізнесу під час війни, держава вживає заходів для спрощення процедури банкрутства. У 2023 році Верховна Рада України впровадила низку нововведень у процедурі банкрутства. Зміни в Кодексі України з процедур банкрутства були обумовлені, по-перше, викликами воєнного стану в Україні, а також необхідністю приведення законодавства України у відповідність до стандартів Європейського Союзу [15]. Під час

воєнного стану в Україні, процедура банкрутства має додаткову особливість: обов'язкову оцінку шкоди та/або збитків, завданих боржнику через збройну агресію росії проти України, процедуру якої встановлено Кабінетом Міністрів України. Однак, на сьогодні ні в «державі, ні на міжнародному рівні не сформовано механізму відшкодування, що призводить до необхідності суб'єктам підприємництва самостійно вирішувати свої фінансово-економічні проблеми» [16].

Отже, банкрутство це складне явище, яке має юридичний, економічний та соціальний аспекти. Воно характеризується неспроможністю боржника виконати свої грошові зобов'язання перед кредиторами, що тягне за собою певні правові наслідки та передбачає проведення процедур банкрутства.

Існує багато причин банкрутства, які поділяють на зовнішні та внутрішні. Зовнішні причини пов'язані з факторами, що виходять за межі контролю підприємства, а внутрішні – з факторами в самому підприємстві. Внутрішні причини банкрутства, як правило, є більш значущими, адже вони стосуються неефективного управління, низької кваліфікації персоналу, нераціональної структури активів і пасивів тощо.

Повномасштабна війна в Україні значно погіршила ситуацію з настанням ризику банкрутства. Багато підприємств втратили активи, ринки збуту та постачальників, що призвело до різкого зростання кількості банкрутств.

Важливим є розпізнавання ранніх симптомів кризового стану підприємства, постійний моніторинг сукупності показників діяльності підприємства, які здатні сигналізувати наближення такого стану. Важливо враховувати нові фактори, що сприяють банкрутству компаній, які з'являються внаслідок воєнних дій, глобалізації та міжнародних економічних відносин. Це дозволяє виявити специфічні для національної економіки причини банкрутства. З метою запобігання кризовому стану підприємств потрібно сформувати відповідну й адекватну реальним соціально-економічним процесам систему попередження, запобігання та подолання банкрутства підприємства, яка породжує здатність підприємства до функціонування в умовах підвищеного ризику і загроз.

РОЗДІЛ 2.

АНАЛІЗ ЧИННИХ МЕХАНІЗМІВ ВИЗНАЧЕННЯ БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Аналіз фінансової стійкості та платоспроможності фермерського господарства «Прометей»

Фінансова стійкість та платоспроможність є ключовими показниками, що характеризують загальний стан підприємства та його здатність до безперебійної роботи. Оцінка цих показників є важливою не лише для керівництва підприємства, але й для інвесторів, кредиторів та інших зацікавлених сторін.

Джерелами інформації аналізування фінансового стану підприємства та прогнозу його розвитку є основні форми фінансової звітності. Для проведення «фундаментального аналізу використовуються показники-індикатори: прибутковість, ліквідність, платоспроможність, кредитоспроможність, ділова активність, фінансова стійкість тощо» [23].

Об'єктом дослідження фінансової стійкості та платоспроможності є фермерське господарство (далі – ФГ) «Прометей». ФГ «Прометей» є багатогалузевим, сімейним господарством, яке займається різними видами сільськогосподарської, переробної та торгівельної діяльності. Структуру ФГ «Прометей» утворюють сектор рослинництва, сектор тваринництва, сектор переробки.

Земельний банк фермерського господарства «Прометей» складає 6300 га, з них: 230 га під овочами, 100 га – багаторічні трави, 100 га – кукурудза на силос, решту 5870 га. – зернові культури (пшениця, ячмінь, кукурудза, соняшник, ріпак). 95% земель господарства - землі, що перебувають в оренді. Фермерське господарство «Прометей» сплачує орендну плату землевласникам за орендовані частки (паї), загальна кількість таких договорів оренди близько 8500 [42]. Сектор тваринництва ФГ «Прометей» налічує 550 голів великої рогатої худоби молочних та м'ясо-молочних порід, дійсне стало – 140 корів, 1500 – свиней.

Розглянемо основні фінансові показники ФГ «Прометей» у динаміці 2021-2023 рр., табл.2.1.

Таблиця 2.1.

Основні фінансові показники ФГ «Прометей» 2021-2023 рр.

Показник	2021	2022	2023	Відхилення 2021/2022	Відхилення 2022/2023
Дохід від реалізації продукції, млн. грн.	166 334	129 396	183 283	- 36 938	53 887
Чистий прибуток, млн. грн.	34 064	31 360	35 478	- 2 704	4 118
Активи, млн. грн.	186 352	246 978	286 359	60 626	39 381
Поточні зобов'язання	42 955	60 010	70 292	17 055	10 282
Довгострокові зобов'язання	12 015	24 226	16 847	12 211	-7 379

Примітка: складено автором на основі [4, 5, 6, 17, 18, 19,]

Загалом, фінансові показники ФГ «Прометей» в 2021-2023 рр. демонструють неоднозначну динаміку. З одного боку, спостерігається зниження доходу та чистого прибутку в 2022 році порівняно з 2021 роком. Це насамперед пов'язано із початком повномасштабного вторгнення, яке призвело до таких негативних наслідків: підвищення цін на мінеральні добрива та паливо; нестабільної цінової політики; дефіциту насіння; проблемами із збутом продукції та логістикою. У 2022-2023 роках спостерігалось зниження цін на зернові культури у зв'язку з неможливістю експортувати зерно морськими шляхами. Окрім того, відключення електроенергії вплинули на собівартість молочної та м'ясної продукції, через відключення світла спостерігались проблеми з холодильними установками, водопостачанням та іншими механізованими процесами. Також у 2022 році менеджментом фермерського господарства було прийнято рішення про зберігання зерна у спеціальних рукавах (мобільні зерносховища), для мінімізації ризику обстрілів елеваторних установок.

Незважаючи на нестабільність ситуації, фермерське господарство змогло завершити рік з прибутком. Важливу роль при цьому відіграли власні активи господарства. У 2023 році відбулась стабілізація фінансових показників, що проявилось у зростанні доходу, чистого прибутку, та порівняно з 2022 роком. Зобов'язання фермерського господарства «Прометей» зросли на 66,5% протягом 2021-2023 років, з 42,955 млн. грн. до 71,292 млн. грн., що свідчить про посилення фінансової залежності від кредиторів, проте з іншого боку – зростання обсягу зобов'язань дає можливість зростанню інвестицій.

Аналіз динаміки довгострокових та короткострокових зобов'язань ФГ «Прометей» за період 2021-2023 років вказує на те, що у структурі зобов'язань поточні зобов'язання становили більшу частку ніж довгострокові зобов'язання (78% - у 2021 році, 71%- у 2022 році, 80% - у 2023 році). Постійне зростання короткострокових зобов'язань з 42 955 млн. грн. у 2021 році до 70 292 млн. грн. у 2023 році свідчить про збільшення обсягу поточної кредиторської заборгованості. Така ситуація насамперед пов'язаня з початком повномасштабного вторгнення в Україні та кризової ситуації навесні 2022 року. З початком воєнних дій весною 2022 року Кабінет Міністрів України розширив Програму «Доступні кредити «5-7-9%»», відповідно будь-який бізнес протягом дії міг отримати кредит під 0% річних [37]. Таку можливість використало ФГ «Прометей», залучивши короткострокові кредитні кошти під 0% річних. У 2023 році фермерське господарство також залучило кредитні кошти, проте вже під 7% річних. Залучення короткострокових кредитів під 0% річних у 2022 році дало можливість ФГ «Прометей» провести посівну кампанію в умовах війни та економічної кризи та пристосуватись до воєнних викликів в агропромисловому секторі. Це також сприяло отриманню доходу та чистого прибутку в 2023 році, незважаючи на складні умови ведення бізнесу.

Проведемо аналіз основних показників, які у світовій та вітчизняній практиці використовуються для детальної оцінки фінансової стійкості підприємств (Додаток Б). Розрахунки показників оцінки фінансової стійкості ФГ «Прометей» в динаміці 2021-2023 років наведені в табл.2.2.

Таблиця 2.2.

Характеристика коефіцієнтів фінансової стійкості ФГ «Прометей»

Назва показника	2023	2022	2021	Рекомендоване значення
Коефіцієнт автономії (фінансової незалежності)	0,69	0,65	0,7	> 0,5
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу, Кп.к.	0,30	0,34	0,29	$K_{п.к} \leq 0,5$
Коефіцієнт фінансової залежності, Кф.з	1,43	1,51	1,41	в межах 1,67-2,5.
Коефіцієнт фінансової стійкості(співвідношення власних та позичкових коштів) К ф.с.	2,28	1,93	2,39	>1
Коефіцієнт концентрації поточної заборгованості, Кпз	0,24	0,24	0,23	в межах 0,4 - 0,6.
Коефіцієнт фінансового левериджу, Кфл	0,43	0,51	0,41	В межах 0,67-1,5
Коефіцієнт маневреності оборотних активів, Кма	0,57	0,53	0,55	>0,1
Коефіцієнт маневреності власного капіталу, Кма	0,48	0,42	0,40	>0,1

Примітка: складено автором на основі [17, 18, 19, 4, 5, 6]

Коефіцієнт автономії, також відомий як коефіцієнт фінансової незалежності, є одним із ключових показників, що відображають фінансову стійкість підприємства [47]. Якщо цей коефіцієнт дорівнює 0,5 або вище, це свідчить про маленький ризик для кредиторів, адже це означає, що підприємство має можливість відшкодувати свої борги, реалізувавши тільки половину своїх активів, які були сформовані за рахунок власного капіталу. Значення коефіцієнтів автономії ФГ «Прометей» протягом 2021-2023 років свідчить про те, що підприємство має високий рівень фінансової незалежності. Це означає, що ФГ «Прометей» здатне фінансувати свою діяльність переважно за рахунок власних коштів, що знижує ризики, пов'язані із залученням позикових коштів.

Коефіцієнт концентрації позикового капіталу (Кпк) є важливим показником, який відображає частку залученого капіталу в загальній структурі капіталу підприємства. Він розраховується як відношення позикового капіталу до загальної суми активів компанії. Протягом аналізованого періоду ФГ

«Прометей» утримував коефіцієнт концентрації позикового капіталу нижче рекомендованого порога в 0,5. Коефіцієнт концентрації позикового капіталу протягом 2021-2023 років знаходиться в межах рекомендованого значення, що свідчить про те, що частка позикових коштів у структурі капіталу ФГ «Прометей» є помірною.

Показник «фінансової залежності є індикатором фінансової стійкості, який також вказує на здатність компанії проводити прогнозовану діяльність в довгостроковій перспективі. Показник є оберненим до показника фінансової автономії» [47]. Він розраховується як співвідношення пасивів до власного капіталу. Важливо зазначити, що немає єдиного нормативного значення Кфз, яке б підходило для всіх підприємств. Для різних галузей промисловості та видів діяльності можуть бути встановлені свої нормативи. Коефіцієнт концентрації позикового капіталу протягом 2021-2023 років знаходиться в межах рекомендованого значення, що свідчить про те, що частка позикових коштів у структурі капіталу ФГ «Прометей» є помірною.

Коефіцієнт фінансової стабільності визначається відношенням власного капіталу до позикових коштів. Одержаний фактичний коефіцієнт 2,28 у 2023 році підтверджує фінансову стабільність підприємства, та означає те, що обсяг власного капіталу у 2,28 рази перевищує обсяг позикового капіталу. У 2022 році цей коефіцієнт знизився до 1,9 що може бути свідченням невеликого зростання позикових коштів, але загалом не є значною проблемою. Аналіз коефіцієнтів фінансової стабільності в динаміці 2021-2023 років свідчать про те, що фермерське господарство мало високий рівень коефіцієнту фінансової стабільності, що можна вважати сприятливим для його фінансової стійкості.

Коефіцієнт концентрації поточної заборгованості (Кпз) показує, яку частину активів сформовано за рахунок поточної заборгованості (поточних зобов'язань). Значення коефіцієнта концентрації поточної заборгованості протягом 2021-2023 років перебувало в діапазоні 0,23 у 2021 році, 0,24 - у 2022 та 2023 роках. Це означає, що 24% активів компанії сформовано за рахунок поточної заборгованості протягом 2022 та 2023 років. Низьке значення даного

коефіцієнту, свідчить про те, що господарство володіє достатньою кількістю власних або довгострокових ресурсів для покриття своїх потреб, що є позитивним індикатором фінансової стійкості.

Коефіцієнт фінансового левериджу – показник, який характеризує ступінь використання підприємством залученого капіталу у порівнянні з власним капіталом. Цей коефіцієнт важливий для оцінки фінансової структури та ризиків компанії [26]. Коефіцієнт фінансового левериджу ФГ «Прометей» становив 0,41 у 2021 році., у 2022 році збільшився до 0,51, та знову стабілізувався до рівня 0,43 – у 2023 році. Рекомендоване значення коефіцієнта фінансового левериджу знаходиться в межах 0,67-1,5. Це означає, що оптимально, коли залучений капітал становить від 67% до 150% власного капіталу підприємства. Очевидно, що ФГ «Прометей» має коефіцієнт нижче рекомендованого діапазону, що свідчить консервативний підхід до залучення боргового фінансування. Фермерське господарство покладається на стабільні джерела фінансування, такі як власний капітал, що може забезпечити менші фінансові ризики.

Коефіцієнт маневреності оборотних активів ($K_{ма}$) – це фінансовий показник, який визначає, яку частину оборотних активів компанії можна швидко перетворити на готівку або використати для фінансування поточної діяльності. Коефіцієнт маневреності оборотних активів ($K_{ма}$) ФГ «Прометей» протягом 2021-2023 років перебував в діапазоні 0,53-0,57, що свідчить про достатню частку ліквідних активів у структурі оборотних активів, які фермерське господарство може швидко перетворити в готівку або використати для фінансування поточної діяльності. Значення коефіцієнта вище рекомендованого порога ($>0,1$) є позитивним індикатором. До прикладу, у 2023 році коефіцієнт маневреності оборотних активів становив 0,57, а це означає, що 57% оборотних активів може бути використано для швидкого фінансування потреб підприємства.

Коефіцієнт маневреності власного капіталу ($K_{м.в.к}$) визначається відношенням власних оборотних засобів за мінусом суми поточних зобов'язань

до власного капіталу. Коефіцієнт маневреності власного капіталу для ФГ «Прометей» протягом 2021-2023 років показує стійку тенденцію до зростання: з 0,40 у 2021 році до 0,48 у 2023 році. Це свідчить про збільшення частки власних оборотних коштів у структурі капіталу підприємства, що позитивно впливає на фінансову стійкість, адже підприємство має більше ресурсів для фінансування своєї поточної діяльності без залучення додаткових коштів ззовні.

В сучасних умовах своєчасне погашення зобов'язань визначає стабільність розвитку підприємства. «Коефіцієнти ліквідності характеризують здатність підприємства погашати короткострокові боргові зобов'язання і конвертувати свої активи в грошові кошти» [29]. Від ліквідності активів залежить існування підприємства, адже це визначає його здатність своєчасно та повністю виконувати свої фінансові зобов'язання. Розглянемо показники ліквідності фермерського господарства «Прометей» (табл. 2.3).

Таблиця 2.3.

Основні показники ліквідності ФГ «Прометей» в динаміці 2021-2023 роки

Назва показника	2023	2022	2021	Рекомендоване значення
Коефіцієнт поточної ліквідності або CR – Current Ratio	2.37	2.15	2.23	>1
Коефіцієнт швидкої ліквідності або QR – Quick Ratio	0.73	0.53	0.80	0.6-1
Коефіцієнт абсолютної ліквідності (коефіцієнт термінової ліквідності; «кислотний тест»; коефіцієнт критичної оцінки)	0.16	0.10	0.015	0.2-0.6

Примітка: складено автором на основі [17, 18, 19, 4, 5, 6]

Коефіцієнт поточної ліквідності (CR - Current Ratio) «відображає взаємозв'язок між розміром поточних активів і поточними зобов'язаннями, показує здатність підприємства погашати поточні (короткострокові, до одного року) зобов'язання тільки за рахунок поточних (оборотних) активів» [51]. Коефіцієнт поточної ліквідності фермерського господарства «Прометей» знаходився на високому рівні (>2) протягом 2021-2023 років, що свідчить про

достатню кількість оборотних активів для покриття своїх поточних зобов'язань і фінансову стабільність підприємства. Для виробничих підприємств, зокрема і в галузі сільськогосподарського виробництва «є характерними великий обсяг запасів і незавершеного виробництва, а також значна тривалість виробничого циклу. У зв'язку з цим для підприємств виробничих галузей значення коефіцієнта CR у нормі може перевищувати 2 або навіть 3. Важливою характеристикою є стабільність рівня CR в динаміці» [51].

Коефіцієнт швидкої ліквідності вказує на здатність підприємства швидко перетворити свої активи в грошові кошти для погашення короткострокових зобов'язань. Інша назва коефіцієнта «швидкої ліквідності – ліквідність 2-го рівня (Quick Ratio – QR) відношення високоліквідних поточних (оборотних) активів до поточних (короткострокових) зобов'язань (поточних пасивів). Коефіцієнт швидкої ліквідності є індикатором можливості погасити поточні зобов'язання під час виникнення критичної ситуації. На відміну від коефіцієнта поточної ліквідності, в коефіцієнті швидкої ліквідності в чисельнику не враховуються матеріально-виробничі запаси, оскільки їх термінова (вимушена) реалізація пов'язана з найбільшими збитками (порівняно з усіма іншими оборотними засобами)» [51].

Значення коефіцієнта швидкої ліквідності ФГ «Прометей» перебували в межах норми 0,6 – у 2021 році та 2023 році, але були нижче норми в 2022 році, що вказує про існування проблеми ліквідності у цьому році, показник якого становив – 0,53.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності (коефіцієнт термінової ліквідності; «кислотний тест»; коефіцієнт критичної оцінки) відображає здатність покривати короткострокові боргові зобов'язання наявними і короткостроковими фінансовими вкладеннями. Розраховується як відношення високоліквідних поточних активів до короткострокових зобов'язань (поточних пасивів). Значення коефіцієнта швидкої ліквідності ФГ «Прометей» за аналізований період було максимально низьким у 2021 році та становив –0,015, таке низьке значення, свідчить про те, що лише 1,5% поточних зобов'язань

могли бути погашені негайно за рахунок найліквідніших активів (грошових коштів та їх еквівалентів). Це вказує на значні ризики платоспроможності фермерського господарства в короткостроковому періоді. У 2022 році значення коефіцієнта абсолютної ліквідності сягнуло - 0,10, а в 2023 році - 0,16. Ці показники свідчать про незначне покращення, але все ще не досягають рекомендованого рівня.

Аналізування показників ліквідності необхідне не лише для керівництва фермерського господарства, «але й для інших користувачів інформації: коефіцієнт абсолютної ліквідності – для постачальників сировини і матеріалів; коефіцієнт швидкої ліквідності – для банків; коефіцієнт поточної ліквідності – для покупців і власників акцій підприємства» [32].

Динаміка коефіцієнтів ліквідності ФГ «Прометей за 2021-2023 роки проілюстрована на рис. 2.1.

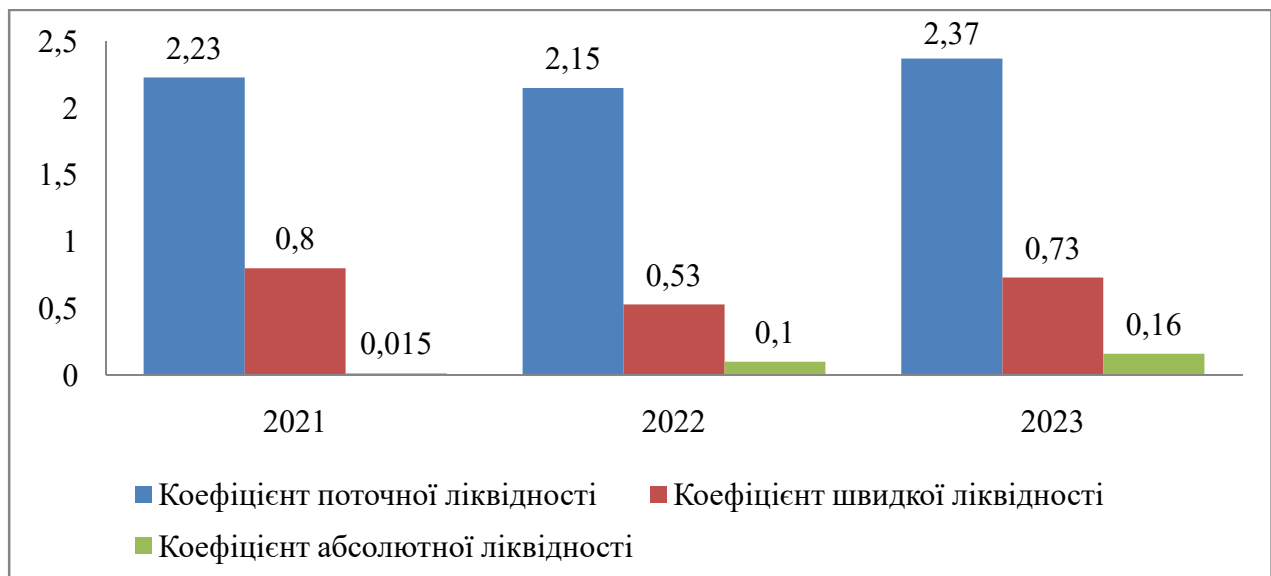

Рис.2.1. Динаміка коефіцієнтів ліквідності ФГ «Прометей за 2021-2023 роки

Примітка: складено автором на основі [17, 18, 19, 4, 5, 6]

Загалом, показники ліквідності ФГ «Прометей» свідчать про позитивну динаміку та здатність підприємства підтримувати фінансову стабільність.

Однак, важливо звернути увагу на показники швидкої та абсолютної ліквідності, які вказують на потенційні ризики, що можуть виникнути в разі

непередбачених обставин або затримок з платежами. Низький рівень коефіцієнта абсолютної ліквідності протягом 2021-2023 років свідчить про значні ризики платоспроможності фермерського господарства в короткостроковому періоді.

2.2. Оцінка діючих процедур та наслідків банкрутства підприємства.

Як відзначалося вище, в Україні щороку зростає кількість підприємств, які стають банкрутами. Це призводить не лише до ліквідації цих компаній, але й до погіршення загального економічного клімату в країні. Багато підприємств працюють на межі платоспроможності, генеруючи збитки, що робить їх особливо вразливими до банкрутства.

Економічна наука напрацювала багато методик у сфері аналізу та «оцінки діяльності неплатоспроможних підприємств, що дозволяє встановити наявність сумнівів у продовженні безперервної діяльності суб'єкта господарювання, тобто виявити й оцінити ознаки (критерії)» [49] ймовірності банкрутства неплатоспроможних підприємств. Основною метою оцінки банкрутства є виявлення кризових ситуацій та оцінка ризику банкрутства .

Проведемо оцінку ймовірності банкрутства фермерського господарства «Прометей», використовуючи наступні методики прогнозування банкрутства: двофакторна модель Альтмана [55], п'ятифакторна модель Альтмана [53], модель Таффлера [21], R – модель [21], модель Г. Спрінгейта [28] – Додаток В.

Для оцінки ймовірності банкрутства фермерського господарства «Прометей», використаємо алгоритми, зазначені у додатку В. Для актуальності оцінки ризиків банкрутства використаємо дані фінансової звітності за 2023 рік (табл. 2.4.).

Узагальнюючи результати оцінки ризиків банкрутства ФГ «Прометей» на основі різних методик можна зробити наступні висновки:

Фермерське господарство демонструє низький ризик банкрутства за двофакторною моделлю зі значенням $Z=-2,91$; п'ятифакторна модель Альтмана

вказує на середній ризик зі значенням $Z=1,97418$; за моделлю Таффлера, банкрутство є малоїмовірним, оскільки $Z=1,2907$; R-модель вказує на мінімальну ймовірність банкрутства до 10% зі значенням $R \approx 0,68$. Модель Г. Спрінгейта оцінює фінансовий стан як стійкий, зі значенням $Z \approx 0,87$, що вище критичного порогу 0,862.

Таблиця 2.4.

Оцінка ризиків банкрутства ФГ «Прометей»

Назва моделі	Алгоритм розрахунку	Значення	Результат
Двохфакторна модель	$Z = -0,3877 - 1,0736 \times 2,37 + 0,0579 \times 1,22$ $Z \approx -2,91$	2,91	ймовірність банкрутства ФГ «Прометей» низька
П'ятифакторна модель Альтмана	$Z = 0,41586 + 0,10164 + 0,49712 + 0,9576 + 0,4491$ $= 2,42142$	2,42	середній ризик банкрутства
Модель Таффлера	$Z=0,53 \times 1,84 + 0,13 \times 1,91 + 0,18 \times 0,24 + 0,16 \times 0,15$ $Z=0,9752 + 0,2483 + 0,0432 + 0,024 = 1,2907$	1,2907	банкрутство малоїмовірне.
R - модель	$R = 8,38 \times 0,58 + 0,17 + 0,054 \times 0,45 + 0,63 \times 0,37$ $R \approx 0,68$	0,68	ймовірність банкрутства мінімальна (до 10%).
Модель Г. Спрінгейта	$Z = 1,03 \times 0,58 + 3,07 \times 0,12 + 0,66 \times 0,44 + 0,4 \times 0,45$ $Z \approx 0,87$	0,87	Оскільки $Z = 0,87 > 0,862$, то фінансовий стан ФГ «Прометей» оцінюється як стійкий, і криза йому не загрожує.

Примітка: складено автором на основі [21,28, 53,55]

Важливо розуміти, що жодна методика прогнозування банкрутства не може гарантувати абсолютну точність, однак сучасні методи дійсно дозволяють значно підвищити точність оцінки ймовірності банкрутства та вжити заходів для його запобігання. В цілому, аналіз за допомогою цих моделей показує, що ФГ «Прометей» має стабільний фінансовий стан і низьку ймовірність банкрутства, що свідчить про ефективне управління та господарювання

підприємства. Однак, середній ризик, виявлений п'ятифакторною моделлю Альтмана, вимагає уваги та можливої корекції фінансової стратегії для подальшого зниження ризиків банкрутства ($Z=2,42$ - знаходиться між 1,8 та 3, відповідно ризик банкрутства є середнім).

Значний вплив на аналіз фінансового стану та визначення ризиків банкрутства становить галузева приналежність. В даному випадку, сільське господарство має свої особливості. Розглянемо галузеві фактори, що впливають на фінансовий стан ФГ «Прометей»:

1. Сезонність: сезонність сільськогосподарської діяльності призводить до коливання доходів протягом року. Найвищі доходи зазвичай отримуються під час збирання та продажу врожаю, а найнижчі – в міжсезоння [34]. Це впливає на такі показники, як коефіцієнт поточної ліквідності та коефіцієнт покриття відсотків.

2. Залежність від погодних умов: посуха, надмірні опади, град, заморозки та інші стихійні лиха можуть значно пошкодити врожай ФГ «Прометей», що призводить до прямих втрат доходів.

3. Циклічність доходів: коливання цін на сільгосппродукцію протягом декількох років призводять до нестабільності доходів ФГ «Прометей». У деякі роки підприємство може отримувати значні прибутки, а в інші – зазнавати збитків.

Проблема прогнозування ймовірності банкрутства для окремого підприємства полягає, з одного боку, у відсутності загальновизнаної методики прогнозування банкрутства, з іншого, в тому, що наявні методики орієнтовані в основному на встановлення факту неспроможності тоді, коли ознаки банкрутства підприємства вже в наявності.

Щодо правового регулювання процедури банкрутства в Україні, то воно ґрунтується на комплексі законодавчих актів, до яких належать: Господарський кодекс України, Кодекс України з процедур банкрутства[20]., Цивільний Кодекс України [50], Господарський процесуальний кодекс України [10].

Так, «якщо для кредитора звернення до суду із заявою про банкрутство – це право, то для боржника-юридичної особи – обов’язок. Боржник зобов’язаний протягом місяця звернутися до суду із заявою про відкриття провадження у справі, у разі якщо задоволення вимог одного або кількох кредиторів призведе до неможливості виконання грошових зобов’язань боржника в повному обсязі перед іншими кредиторами (загроза неплатоспроможності), та в інших випадках, що їх передбачає Кодекс» [20].

При цьому, Кодекс з процедур банкрутства не встановлює мінімального розміру заборгованості для ініціювання провадження у справі про банкрутство. Це означає, що кредитор може подати заяву про банкрутство боржника незалежно від суми заборгованості.

Однак, для відкриття провадження у справі про банкрутство, господарський суд повинен перевірити обґрунтованість вимог заявника та наявність підстав для відкриття провадження. Якщо суд визнає, що вимоги кредитора обґрунтовані та боржник не може виконати свої майнові зобов’язання, то суд може відкрити провадження у справі про банкрутство.

Таким чином, відсутність мінімального розміру заборгованості дає можливість кредиторам захищати свої інтереси, навіть якщо сума боргу є незначною. Це також сприяє більшій відповідальності боржників перед своїми кредиторами, оскільки вони можуть бути притягнуті до відповідальності за будь-яку суму заборгованості.

Судовими процедурами для юридичних осіб є: «розпорядження майном, санація, ліквідація. Слід зазначити, що всі зміни статусу процедури банкрутства мають публікуватися на офіційному сайті судової влади України, завдяки чому кожна зацікавлена особа може відстежити перебування боржника в процедурі банкрутства. Процедура санації боржника до порушення провадження не є судовою процедурою» [14].

Санація підприємства, визнаного боржником ще до порушення провадження дає йому «можливість спробувати відновити платоспроможність боржника без застосування процедури банкрутства. Для введення досудової

санації необхідні: згода власника майна боржника; згода кредиторів, які сукупно володіють понад 50% загальної заборгованості, без урахування вимог зацікавлених осіб; план санації боржника, погоджений із забезпеченими кредиторами та схвалений зборами кредиторів.

За загальним правилом, після порушення провадження у справі вводиться процедура розпорядження майном боржника та вводиться мораторій на задоволення вимог кредиторів. Цю процедуру можна назвати перехідною, оскільки, з одного боку, боржник продовжує здійснювати господарську діяльність, з іншого – діє мораторій та існують обмеження щодо майнових дій боржника. Основною метою є вивчення майнового стану боржника та визначення можливості відновлення його платоспроможності. Також процедура має на меті захистити інтереси кредиторів, для чого вводиться мораторій. Під час дії процедури розпорядження майном боржнику заборонено задовольняти вимоги кредиторів, крім поточних кредиторів та виплат заробітної плати.

Процедура розпорядження майном вводиться на строк до 170 календарних днів. На час дії процедури розпорядження майна призначається розпорядник майна – арбітражний керуючий. Він займається розглядом кредиторських заяв, веденням реєстру кредиторів, аналізом фінансово-господарської діяльності. Органом, що представляє інтереси кредиторів у цій процедурі є комітет кредиторів, який утворюється в кількості до 7 осіб за рішенням загальних зборів кредиторів. Кредитор, який має 25 і більше відсотків голосів, автоматично включається до складу комітету кредиторів.

За результатами процедури розпорядження майном приймається рішення про перехід до однієї з наступних процедур: санації або ліквідації.

Процедура санації боржника. Суд вводить санацію в разі, якщо є підстави вважати, що платоспроможність боржника може бути відновлена. Слід зауважити, що відновлення платоспроможності боржника є метою процедури банкрутства, всі інші процедури є похідними. Саме задля відновлення платоспроможності і недопущення ліквідації суб'єкта господарювання вводиться спеціальний режим – процедура банкрутства» [14].

В процедурі санації боржник разом із інвестором (за його наявності) за участю кредиторів розробляють план санації – основний документ процедури. Арбітражний керуючий має діяти згідно з планом санації.

Законом передбачена низка процедур, «за допомогою яких може бути заплановано відновлення платоспроможності боржника, серед яких: збільшення статутного капіталу боржника; продаж майна; відчуження майна шляхом заміщення активів; реструктуризація або перепрофілювання виробництва; відстрочення та/або розстрочення або прощення частини боргів; виконання зобов'язань боржника третіми особами – серед інших, власником майна.

За результатом проведення процедури санації боржник або відновлює платоспроможність, або (в разі неможливості її відновлення) переходить до наступної процедури – ліквідації» [14].

Процедура ліквідації «вводиться на строк до 12 місяців. Після прийняття господарським судом постанови про визнання боржника банкрутом поточні кредитори мають право заявити свої вимоги для включення до реєстру кредиторів» [13].

Якщо буде доведено вину в банкрутстві засновників або керівника боржника, вони несуть субсидіарну відповідальність.

Законом встановлюється наступна «черговість погашення вимог кредиторів:

1-а черга: вимоги з заробітної плати (в тому числі арбітражного керуючого), судового збору, витрат на процедуру;

2-а черга: вимоги фондів соціального страхування та виплати за завдану шкоду життю та здоров'ю громадян;

3-я черга: вимоги по податках та вимоги державного резерву;

4-а черга: вимоги конкурсних кредиторів;

5-а черга: повернення внесків трудового колективу;

6-а черга: всі інші вимоги» [14].

Вітчизняне законодавство, як і законодавство ряду розвинутих країн, надає пріоритетність санації над ліквідацією підприємства. І це не випадково.

Для кредиторів найчастіше не вигідно закінчувати справу про банкрутство ліквідацією боржника. З міжнародної практики відомо, що кошти, отримані в результаті ліквідації підприємства-боржника, коливаються переважно в межах 30% від вимог кредиторів. Отже, є велика ймовірність того, що такі вимоги можуть бути далеко не повністю, або ж цілком незадоволені.

Як зазначено в [26] «забезпечення дієвості механізму банкрутства підприємств є важливим чинником оздоровлення економіки держави в цілому. Головний акцент у цьому механізмі робиться на фінансове оздоровлення суб'єктів підприємницької діяльності, відновлення їх платоспроможності через здійснення реструктуризації в різних її формах. Важливо, що здійснення процедури санації підприємств крім розв'язання зазначених завдань, дає змогу прискорити структурну перебудову економіки і досягти завдяки цьому загального позитивного ефекту» [26].

Проблема банкрутства сільськогосподарських підприємств в Україні нині надзвичайно складна. В кожному окремому випадку треба глибоко аналізувати причини банкрутства підприємства, тому, що вони можуть бути наслідком не тільки безгосподарності, а й результатом дії природних та макроекономічних чинників. Низький ризик банкрутства для ФГ «Прометей» не дає підстав нехтувати питаннями фінансової безпеки. Аграрна сфера загалом належить до ризикованих, а неякісне управління може призвести до фатальних помилок, що різко збільшать ймовірність краху. Управлінському менеджменту ФГ «Прометей» слід постійно здійснювати моніторинг фінансової ситуації, оцінювати ризики та вживати превентивних заходів з метою попередження ризиків банкрутства

Отже, для проведення аналізу фінансової стійкості та платоспроможності фермерського господарства «Прометей», визначені та розглянуті ключові показники, що відображають загальний стан підприємства та його здатність до безперебійної роботи. Для цього проведено аналіз фінансової звітності та розрахунок коефіцієнтів фінансової стійкості. Протягом 201-2023 років фінансова стійкість та платоспроможність ФГ «Прометей» характеризувалась

нестабільною динамікою, що відображається у зміні ключових фінансових показників.

Зниження доходів та чистого прибутку у 2022 році пов'язане з економічними наслідками повномасштабного вторгнення, що вплинуло на вартість ресурсів та логістику. Незважаючи на складні умови, ФГ «Прометей» продемонструвало здатність адаптуватися та завершити 2022 рік з прибутком, що свідчить про ефективне управління активами.

У 2023 році спостерігається покращення фінансових показників, зокрема зростання доходів та чистого прибутку, свідчить про відновлення та адаптацію до нових умов та викликів, спричинених війною та її наслідками.

Зростання зобов'язань на 66,5% протягом 2021-2023 років вказує на збільшення фінансової залежності від кредиторів, проте одночасно це є індикатором розширення інвестиційної діяльності. Аналіз коефіцієнтів фінансової стійкості показує, що ФГ «Прометей» має достатній рівень автономії та низьку концентрацію позикового капіталу, що є позитивним сигналом для інвесторів та кредиторів. Коефіцієнти ліквідності вказують на достатню здатність підприємства погашати короткострокові зобов'язання, хоча коефіцієнт абсолютної ліквідності залишається нижчим за рекомендовані значення, що може вказувати на потенційні ризики в короткостроковій перспективі. Загалом, ФГ «Прометей» продемонструвало здатність до виживання та адаптації в умовах економічної нестабільності, зберігаючи при цьому фінансову стійкість та платоспроможність. Однак, для забезпечення сталого розвитку в майбутньому, необхідно зосередитися на підвищенні ліквідності та зменшенні фінансових ризиків.

Таким чином можемо стверджувати, що ФГ «Прометей» має стабільний фінансовий стан, але потребує уважного моніторингу та можливої корекції фінансової стратегії для зниження будь-яких потенційних ризиків банкрутства. Також важливо враховувати галузеві особливості та правове регулювання, які також впливають на фінансову стабільність підприємства.

РОЗДІЛ 3.

ШЛЯХИ ЗАПОБІГАННЯ БАНКРУТСТВУ ПІДПРИЄМСТВА

Ухвалення фінансових рішень у ситуаціях, що характеризуються високим ступенем невизначеності, може підсилити ризики, що призводять до кризових моментів у житті компаній. Вибір неефективної стратегії управління ризиками може стати причиною фінансових труднощів та навіть привести до банкрутства. Такі негативні сценарії часто є результатом стратегічних помилок або недоліків у тактичних діях, які блокують шляхи виходу з кризи. Важливо зазначити, що ефективний ризик-менеджмент вимагає глибокого аналізу зовнішніх та внутрішніх факторів, які можуть вплинути на стабільність підприємства. Це включає ретельне вивчення фінансового стану компанії, ринкових тенденцій, конкурентного середовища, а також здатності швидко адаптуватися до змін. В сучасних умовах багато підприємств стикаються з проблемами неефективного управління ризиками, що включає запізніле їх виявлення та нейтралізацію, а також недостатнє використання можливостей для поліпшення діяльності. Недооцінка ризиків може призвести до зменшення потенціалу розвитку та навіть фінансової кризи [22].

Ключовим елементом є також розробка плану дій на випадок непередбачених обставин, що дозволить мінімізувати потенційні збитки та забезпечити продовження діяльності.

Профілактика банкрутства включає в себе впровадження цілісної системи прогнозування та визначення можливості банкрутства підприємства. Ця система передбачає:

1. Моніторинг діяльності підприємства: Постійне відстеження фінансово-господарської діяльності підприємства та середовища, в якому воно працює, на мікро- та макрорівнях.

2. Виявлення потенційних загроз: Визначення основних внутрішніх та зовнішніх факторів, які можуть спричинити банкрутство.

3. Діагностика ймовірності банкрутства: Виявлення негативних тенденцій розвитку, критичних відхилень за допомогою експрес-діагностики та фундаментальної діагностики.

4. Система раннього попередження та реагування: Своєчасне інформування керівництва про потенційні загрози та ризики

5. Прогнозування майбутнього стану підприємства: Визначення можливих кількісних і якісних змін стану підприємства в майбутньому, а також альтернативних способів досягнення очікуваного стану.

6. Стратегічне планування: Конкретизація стратегії підприємства та досягнення сформульованих цілей на основі використання наявних переваг і створення нових.

Запобігання банкрутству передбачає виконання комплексу заходів, які підвищують рівень діяльності підприємства та його шанси на «виживання» в передкризових умовах розвитку, а також сприяють недопущенню до критичного стану діяльності підприємства, і як наслідок, до банкрутства [12].

На основі аналізу показників фінансової спроможності ФГ «Прометей» за 2021-2023 роки можна виділити наступні шляхи запобігання банкрутству:

1. Покращення динаміки оборотних активів, що включає в себе стратегії зменшення заборгованості за розрахунками з покупцями та замовниками, а також прискорення оборотності дебіторської заборгованості. Ці заходи сприятимуть підвищенню ліквідності та покращенню загального фінансового стану ФГ «Прометей», оскільки низький коефіцієнт абсолютної ліквідності у 2021 та 2022 роках, що свідчить про ризик нездатності підприємства швидко погасити короткострокові зобов'язання. Така ситуація може призвести до затримки платежів, погіршення ділової репутації та складнощів з отриманням кредитів. Таким чином, для забезпечення стабільності ліквідності, керівництву ФГ «Прометей» слід розробити та впровадити комплекс заходів, що дозволить попередити можливе погіршення фінансового стану та забезпечити достатній рівень ліквідності. Насамперед, господарству слід вжити заходів для збільшення оборотних коштів, наприклад, шляхом скорочення запасів,

оптимізації дебіторської заборгованості та диверсифікації джерел фінансування. ФГ «Прометей» слід вдосконалити систему контролю за дебіторською заборгованістю, щоб скоротити терміни її погашення та мінімізувати ризики несплати.

Постійний моніторинг показників ліквідності: Підприємству слід регулярно здійснювати моніторинг показників ліквідності та вживати заходів для їх коригування у разі відхилення від нормативних значень [40].

2. Оптимізація управління запасами: в аграрному бізнесі, особливо в секторах рослинництва, управління запасами є критично важливим. Фермерське господарство може розглянути впровадження системи управління запасами, що допоможе оптимізувати використання ресурсів та зменшити витрати. Це включає в себе впровадження системи прогнозування попиту, що допоможе планувати закупівлі та виробництво, а також системи контролю за запасами, що допоможе відслідковувати та контролювати рівні запасів [33]. Фермерському господарству слід оптимізувати політику управління запасами, щоб мінімізувати їх рівень та ризики втрат від переоцінки.

Для ФГ «Прометей», яке активно займається рослинництвом та тваринництвом, важливим кроком у збільшенні доходів та покращенні ліквідності є розширення ринків збуту. Це може включати в себе відкриття нових ринків або розширення існуючих. На сьогоднішній день це стає особливо актуальним, оскільки господарство експортує лише 10-12% своєї продукції, переважно зернових. Тому пошук нових можливостей для збуту продукції є важливим завданням для підприємства.

Підвищення продуктивності: використання новітніх технологій у сфері рослинництва і тваринництва може значно підвищити їх продуктивність. Наприклад, використання автоматизованих систем годівлі та моніторингу здоров'я тварин може допомогти оптимізувати процеси та збільшити виробничу ефективність, що у свою чергу надасть можливість фермерському господарству знизити витрати [2].

Управління ризиками: управління ризиками в аграрному бізнесі є важливим аспектом, особливо в умовах нестабільності та непередбачуваності. На даний час ключовою стратегією управління ризиками для ФГ «Прометей» є стратегія диверсифікації. Вирощування різних видів культур та ведення різних видів бізнесу допомагає зменшити залежність від одного джерела доходу. Це особливо важливо у аграрному бізнесі, де прибутковість однієї культури може суттєво відрізнитися від прибутковості іншої через різні фактори, такі як погодні умови, хвороби рослин, цінові коливання тощо. В таких випадках, прибутковість однієї культури компенсує збитки від іншої [46]. Таким чином, диверсифікація допомагає фермерському господарству забезпечити стабільність доходів та захистити бізнес від непередбачуваних ризиків.

Окрім стратегії диверсифікації, яка вже допомагає розподіляти ризики, ФГ «Прометей» може використовувати й інші стратегії управління ризиками для збільшення своєї стійкості та прибутковості. Однією з таких стратегій є страхування. Страхування може допомогти фермерському господарству мінімізувати ризики, пов'язані з непередбачуваністю та нестабільністю в процесі своєї виробничої діяльності. Страхування буває декількох видів: страхування сільськогосподарських культур від стихійних лих, хвороб та шкідників, страхування майна від пожеж, крадіжок та інших ризиків [27]. Страхування надасть можливість фермерському господарству отримати компенсацію за втрати врожаю, які можуть виникнути внаслідок несприятливих погодних умов, захищати фермерське господарство від фінансових втрат, які можуть виникнути внаслідок пошкодження або знищення будівель, обладнання, техніки.

Управління поточними зобов'язаннями є важливим аспектом фінансового менеджменту. Враховуючи, що у структурі зобов'язань фермерського господарства «Прометей» 80% складають поточні зобов'язання, і лише 20% - довгострокові, господарство може розглянути стратегію рефінансування боргу для того, щоб переглянути умови своїх поточних зобов'язань і, якщо можливо,

рефінансувати їх на більш довгострокові умови. Це допоможе зменшити тиск на готівкові потоки в короткостроковому періоді.

Всі заходи що пов'язані з запобіганням банкрутства повинні бути реалізовані в комплексі, оскільки кожен з них відіграє важливу роль у підтримці фінансової стабільності та запобіганні банкрутства. Важливо зазначити, що успіх будь-якої стратегії залежить від її правильного впровадження та управління, а також від здатності підприємства адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі. Тому, крім вищезазначених заходів, керівництву ФГ «Прометей» необхідно постійно здійснювати моніторинг свого фінансового становища та ринкових умов, щоб вчасно виявляти та реагувати на можливі проблеми. Комплексний підхід до запобігання банкрутства є ключовим для забезпечення довгострокової стабільності підприємства, для ФГ «Прометей», крім моніторингу фінансового стану та ринкових умов, також важливо розробити стратегічний план, що повинен включати довгострокові цілі та короткострокові завдання, які допоможуть підприємству залишатися конкурентоспроможним та фінансово спроможним.

«Своєчасне виявлення фінансової кризи на підприємстві дозволить підприємству не тільки продовжити свою діяльність, але і дозволить виявити його слабкі сторони, ліквідація яких призведе до підвищення ефективності і прибутковості діяльності підприємства. Несвоєчасне ж виявлення фінансової кризи на підприємстві та його поглиблення може призвести до банкрутства. Отже, превентивні заходи можуть убезпечити підприємство від банкрутства шляхом попереднього виявлення кризових умов розвитку та застосування всіх необхідних контрзаходів для стабілізації його стану і поліпшення умов подальшого розвитку» [36].

Отже, «для запобігання банкрутства та відновлення платоспроможності підприємства змушені вжити, перш за все, наступні кроки: продаж частини нерухомого майна; позбавлення від надлишкових товарно-матеріальних запасів; збільшення статутного капіталу; отримання довгострокових позик або позики на поповнення оборотних коштів; розробка і здійснення програми

скорочення витрат; поліпшення управління активами; отримання державної фінансової підтримки на безоплатній або поворотній основі з бюджетів різних рівнів, галузевих і міжгалузевих позабюджетних фондів» [36].

Ухвалення фінансових рішень у ситуаціях, що характеризуються високим ступенем невизначеності, може підсилити ризики, що призводять до кризових моментів у житті компаній. Вибір неефективної стратегії управління ризиками може стати причиною фінансових труднощів та навіть привести до банкрутства. Такі негативні сценарії часто є результатом стратегічних помилок або недоліків у тактичних діях, які блокують шляхи виходу з кризи. Важливо зазначити, що ефективний ризик-менеджмент вимагає глибокого аналізу зовнішніх та внутрішніх факторів, які можуть вплинути на стабільність підприємства. Це включає «ретельне вивчення фінансового стану компанії, ринкових тенденцій, конкурентного середовища, а також здатності швидко адаптуватися до змін. Ключовим елементом є також розробка плану дій на випадок непередбачених обставин, що дозволить мінімізувати потенційні збитки та забезпечити продовження діяльності» [11].

Для стабілізації фінансового стану підприємствам рекомендують вживати таких заходів: зменшення вихідних грошових потоків (оптимізація витрат, зниження непродуктивних витрат та контроль над витратами), збільшення вхідних грошових потоків (розширення ринків збуту, підвищення обсягів продажів, залучення нових клієнтів), залучення інвестицій.

Внутрішні джерела, які можуть збільшити грошові надходження включають: дохід від інвестиційної діяльності, дохід від операційних витрат та виручка від реалізації основної продукції. До зовнішніх джерел відносять: фінансування через позики; кошти, які залучені в результаті емісії корпоративних прав; державні дотації та субсидії. Використання зовнішніх джерел залежить від можливостей і суб'єктивних мотивацій інвесторів і власників [39].

Запобігання банкрутству – це складний процес, який потребує комплексного підходу та значних зусиль. Шляхи запобігання банкрутству

підприємства ФГ «Прометей» повинні бути частиною комплексного підходу до управління підприємством, що включає постійний моніторинг фінансового стану та готовність до швидкої реакції на зміни у зовнішньому та внутрішньому середовищі.

Фінансовий аналіз та управління ризиками: Регулярний фінансовий аналіз є вирішальним для забезпечення стабільності та розвитку підприємства, дозволяючи не лише виявити поточний стан справ, а й прогнозувати майбутні зміни, адаптуватися до них та ефективно управляти ризиками. Ось ключові аспекти, які слід враховувати:

1. Постійний аналіз співвідношень та динаміки основних фінансових показників дає можливість оцінити ліквідність, рентабельність та платоспроможність, що є фундаментом для моніторингу фінансів. Аналіз динаміки допомагає виявити тренди та ризики, порівнюючи показники з минулими періодами та стандартами галузі. Це створює основу для прогнозування, яке використовує моделі для передбачення майбутніх фінансових потоків та прибутків, а також для оцінки впливу різних сценаріїв на фінансове становище.

2. Управління ризиками передбачає ідентифікацію та оцінку всіх ключових ризиків, таких як кредитні, ліквідні, операційні, ринкові та регуляторні ризики. Розробка та впровадження стратегій управління ризиками дозволяє мінімізувати їх вплив, а регулярне оновлення цих стратегій забезпечує актуальність у відповідності до змін умов ринку та діяльності підприємства.

3. Ефективне управління запасами включає оптимізацію рівня запасів для мінімізації витрат на зберігання та ризику псування продукції. Використання систем управління запасами дозволяє відстежувати рівні запасів, прогнозувати попит та автоматизувати замовлення, а співпраця з постачальниками забезпечує своєчасне постачання та гнучкість у замовленнях.

4. Контроль витрат є важливим для виявлення можливостей економії. Чіткі бюджетні процедури та контроль витрат на всіх рівнях організації допомагають знаходити шляхи для зниження витрат, включаючи переговори з

постачальниками, оптимізацію логістики та використання енергоефективних технологій.

5. Покращення стягнення дебіторської заборгованості вимагає чіткої політики, яка включає терміни оплати, штрафні санкції та юридичні дії у разі несплати. Регулярний моніторинг та стягнення прострочених платежів, а також використання факторингу або інших методів фінансування можуть покращити фінансовий стан підприємства.

6. Покращення комунікації та співпраці між всіма стейкхолдерами є важливим для забезпечення чіткого розуміння фінансового стану та ризиків. Співпраця між відділами та іншими зацікавленими сторонами сприяє культурі управління ризиками та відповідальності.

7. Зовнішня підтримка може включати консультації з фінансовими експертами, юристами та іншими фахівцями для розробки стратегії запобігання банкрутству. Отримання фінансової допомоги від фінансових інституцій або інших джерел, а також участь у галузевих заходах та обмін досвідом з іншими підприємствами можуть забезпечити доступ до знань та кращих практик.

Отже, шляхи запобігання банкрутству підприємства вимагають комплексного підходу, що включає в себе ретельний моніторинг, аналіз ризиків, прогнозування та стратегічне планування. Основні напрямки дій, які можуть допомогти ФГ «Прометей» уникнути фінансових труднощів, включають:

1. Покращення ліквідності: Зосередження уваги на підвищенні оборотності активів та зменшенні заборгованості, що сприятиме швидкому погашенню короткострокових зобов'язань і підвищенню фінансової стабільності.

2. Оптимізація управління запасами: Впровадження ефективних систем управління запасами, що дозволить зменшити витрати та підвищити ефективність використання ресурсів.

3. Розширення ринків збуту: Активний пошук нових ринків та розширення існуючих може збільшити доходи та зменшити залежність від одного сегменту ринку.

4. Підвищення продуктивності: Використання сучасних технологій у рослинництві та тваринництві для зниження витрат та підвищення виробничої ефективності.

Загалом, для забезпечення стабільності та уникнення банкрутства, ФГ «Прометей» повинно розробити гнучку стратегію, яка враховує як внутрішні, так і зовнішні фактори, що впливають на діяльність підприємства. Це включає в себе не лише реактивні заходи на випадок кризових ситуацій, але й проактивне виявлення можливостей для розвитку та зростання. Систематичний моніторинг фінансових показників та ринкових умов дозволить своєчасно виявляти потенційні загрози та адаптуватися до змін, забезпечуючи тривалу стабільність та успіх підприємства.

ВИСНОВКИ

Банкрутство підприємств в Україні є поширеним явищем сьогодення. В Україні, як і в багатьох інших країнах, банкрутство є складним процесом, який включає юридичні, економічні та соціальні аспекти. Основною причиною банкрутства є неплатоспроможність, яка може бути викликана різними факторами, включаючи погане управління, зовнішні економічні шоки, або недостатність активів.

Згідно з Кодексом України з процедур банкрутства, банкрутство визначається як нездатність боржника відновити свою платоспроможність та задовольнити вимоги кредиторів. Це може призвести до ліквідації підприємства або реструктуризації боргів.

Банкрутство розглядають як інструмент для виходу з кризової ситуації, а також як необхідний елемент ринкової економіки, який дозволяє економіці позбавлятися від неефективних підприємств. Однак, для запобігання банкрутству, підприємства повинні мати ефективні системи управління ризиками та фінансового контролю. Найкращий метод попередити банкрутство – це вчасно спрогнозувати неспроможність та виявити її причини. Основними причинами банкрутства є неефективне управління підприємством, яке не в змозі нейтралізувати негативний вплив зовнішніх факторів та швидко відреагувати на зміни економічного середовища.

Об'єктом дослідження фінансової стійкості та платоспроможності, з акцентом на запобігання банкрутству, є фермерське господарство ФГ «Прометей» є багатогалузевим, сімейним господарством, яке займається різними видами сільськогосподарської, переробної та торгівельної діяльності. Структуру ФГ «Прометей» утворюють сектор рослинництва, сектор тваринництва, сектор переробки. Для оцінки стану фінансової спроможності та стійкості було проаналізовано ряд основних коефіцієнтів в динаміці 2021-2023 років.

Фінансова стійкість ФГ «Прометей» в період з 2021 по 2023 рік характеризується наступними особливостями: коефіцієнт автономії показує, що підприємство має достатній рівень фінансової незалежності, зберігаючи значення вище рекомендованого порогу ($> 0,5$), що свідчить про стабільну структуру капіталу. Коефіцієнт концентрації позикового капіталу знаходиться в межах прийнятних значень ($\leq 0,5$), що вказує на збалансоване співвідношення між власними та позиковими коштами. Коефіцієнт фінансової залежності знаходиться нижче верхньої межі (1,67-2,5), що демонструє відносно низьку залежність від зовнішнього фінансування. Коефіцієнт фінансової стійкості підтверджує, що ФГ «Прометей» має більше власних коштів, ніж позичкових, зі значенням коефіцієнта більшим за 1. Коефіцієнт концентрації поточної заборгованості знаходиться нижче рекомендованих значень (0,4 - 0,6), що свідчить про недостатній рівень ліквідності. Коефіцієнт фінансового левериджу вказує на ефективне використання позикових коштів для збільшення прибутковості активів. Коефіцієнти маневреності оборотних активів та власного капіталу показують, що підприємство має достатню гнучкість у використанні ресурсів для реагування на зміни у зовнішньому середовищі.

Загалом, ФГ «Прометей» демонструє позитивну динаміку фінансової стійкості, здатне адаптуватися до зовнішніх викликів та підтримувати стабільний фінансовий стан. Однак, зростання короткострокових зобов'язань, та проблеми з показниками абсолютної ліквідності, а галузеві ризики аграрної сфери, вимагають від підприємства постійного моніторингу фінансових показників та гнучкого управління ресурсами для забезпечення довгострокової стійкості.

Для оцінки ризиків банкрутства фермерського господарства «Прометей» було використано загальновідомі моделі прогнозування банкрутства підприємств: двофакторна модель Альтмана, п'ятифакторна модель Альтмана, Модель Таффлера, R-модель, Модель Г. Спрінгейта. Загальний аналіз показує, що ФГ «Прометей» має стабільний фінансовий стан із низькою ймовірністю

банкрутства, середній рівень ризику, виявлений за п'ятифакторною моделлю Альтмана, на що слід звернути увагу керівництву господарства.

Окрім того, ФГ «Прометей» працює у сфері сільського господарства, на діяльність якого впливають галузеві фактори, які включають сезонність цін на сільськогосподарську продукцію, погодні умови, доступ до кредитів та державну підтримку. Ці фактори можуть збільшувати або зменшувати фінансові ризики, особливо в умовах економічної нестабільності. Тому важливо враховувати й ці аспекти при плануванні діяльності та управлінні ризиками.

Що стосується правового поля, то процедура банкрутства в Україні є комплексною системою, яка дозволяє кредиторам захищати свої інтереси та сприяє відповідальності боржників, процедура включає різні етапи, такі як розпорядження майном, санація, та ліквідація, і не вимагає мінімального розміру заборгованості для ініціювання провадження. Судова перевірка обґрунтованості вимог кредитора є ключовою перед відкриттям провадження. Процедура санації надає можливість відновлення платоспроможності без ліквідації, а ліквідаційна процедура використовується як останній засіб, коли інші методи неефективні. Законодавство встановлює чітку черговість погашення вимог кредиторів та надає перевагу санації над ліквідацією, що відображає загальну тенденцію до збереження підприємств як діючих суб'єктів економіки.

Для забезпечення фінансової стабільності та уникнення банкрутства, ФГ «Прометей» рекомендується впровадити комплексну стратегію, яка включає покращення ліквідності, оптимізацію управління запасами, розширення ринків збуту, підвищення продуктивності та ефективне управління ризиками. Важливою складовою є також рефінансування поточних зобов'язань для зменшення тиску на готівкові потоки. Регулярний моніторинг фінансових показників та ринкових умов дозволить своєчасно виявляти потенційні загрози та адаптуватися до змін, забезпечуючи тривалу стабільність та успіх підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Академічний тлумачний словник. URL: <http://sum.in.ua/>
2. Актуальні питання забезпечення якості вищої освіти : матеріали 55-ї науково-методичної конференції викладачів і аспірантів. Полтава : ПДАУ, 2024.
URL: <https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/node/9729/zbirnykmetodikonferenciya2024.pdf>
3. Андрійчук В. Г. Економіка аграрних підприємств Підручник. 2002. Київ: КНЕУ. 624 с.
4. Баланс ФГ «Прометей» (Звіт про фінансовий стан) за 2021 рік
5. Баланс ФГ «Прометей» (Звіт про фінансовий стан) за 2022 рік.
6. Баланс ФГ «Прометей» (Звіт про фінансовий стан) за 2023 рік.
7. Бондаренко О. О., Субботіна Н. С. Причини та соціально-економічні наслідки банкрутства підприємств. Економіка і наука. 2014. с.53-59.
8. Боронос В. Г., Плікус І. Й. Фінансова санація і банкрутство підприємств: конспект лекцій. Суми: Сумський державний університет, 2013. 103 с.
9. Господарський Кодекс України від 16.01.2003. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2003. № 18, № 19, № 21-22.
10. Господарський процесуальний Кодекс України. № 6.
11. Гуріна О. В., Корнева Н. О. Управління фінансовими ризиками: навчальний посібник. Миколаїв: видавець Румянцева Г. В. 2022. 359 с.
12. Дубик В.Я., Врублевська Л.О Шляхи вдосконалення системи запобігання протидії банкрутству підприємства. *Молодий вчений*. № 4. 2018.
13. Жуков С. В. Особливості заявлення та розгляду вимог кредиторів у справі про банкрутство. URL: <http://surl.li/tqhcvc>
14. Жуков С. В. Застосування норм Кодексу України з процедур банкрутства. *Збірка наукових статей судді Верховного Суду К.*: Алерта, 2019. 216 с.
15. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» 2023, № 62, ст.207.
16. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо окремих питань провадження та застосування процедур банкрутства у період дії воєнного стану».
17. Звіт про фінансові результати ФГ «Прометей» (звіт про сукупний дохід) за 2021 рік.
18. Звіт про фінансові результати ФГ «Прометей» (звіт про сукупний дохід) за 2022 рік.
19. Звіт про фінансові результати ФГ «Прометей» (звіт про сукупний дохід) за 2023 рік.
20. Кодекс України з процедур банкрутства. 2019. № 19.
21. Косова Д., Сіменко К, В. Фінансовий аналіз: навчальний посібник.: Центр учб. л-ри, 2019. 358 с.
22. Лактіонова О. А. Управління фінансовими ризиками: навчальний посібник. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2020. 256 с.

23. Лєнь В.С. Фінансовий облік: навчальний посібник. Лєнь В.С. К.:Академія, 2011.608 с
24. Лосєва М.С., Рєвтєук Є.А., Петренко В.П. Процедура банкрутства – ефективний важіль примусового удосконалення систем управління суб'єктами господарювання. *Рєгіональні перспективи* . 2000. № 2. – С. 200-201.
25. Ляшенко Г.О. Банкрутство в системі державного регулювання. *Науковий вісник*. 1999. № 1. С. 103-108.
26. Марусяк Н. Л. Фінансовий аналіз : навч. посібник / уклад. Чернівці: Чернівєц. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2020. 172 с.
27. Марценюк О.В., Польова О.Л., Руда О.Л. Страхування сільськогосподарських ризиків. Навчальний посібник. Вінниця: 2020. 380 с.
28. Матвійчук А.В. Діагностика банкрутства підприємств. *Економіка України*. 2010. № 4. – С. 20-28.
29. Мельник Т. А. Методи оцінки ліквідності підприємства. *Наукові записки*. № 20. 2016.
30. Методичні рекомендації з аналізу і оцінки фінансового стану підприємств. Центральна спілка споживчих товариств України від 28.07.2006.
31. Паказ Міністерства економіки України «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо виявлення ознак несплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства» від 19 січня 2006 року № 14.
32. Нєпочатєнко О. О. Фінанси підприємств: [навч. посіб.]. К. : Центр навчальної літератури. 2015. 504 с.
33. Пєребійніс В. І., Дроботя Я. А. Управління запасами на підприємствах. Полтава: ПУЕТ, 2012. 279 с.
34. Петрига О. М., Яворська Т. І., Прус О.В., Економіка аграрного підприємства: навчальний посібник. Мєлітополь: Вид-во Мєлітопольська типографія «Люкс», 2016. 498 с.
35. Пластун О.Л. Визначення сутності поняття «банкрутство» в сучасній науковій літературі . *Вісник ЖДТУ*. 2009
36. Правдюк Н.Л. Аналітичне забезпечення антикризового управління агроформування. *Економіка АПК*. 2020. № 2. С. 33 - 44. URL: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202002033>
37. Роз'яснення Міністерства економіки України щодо Програми «Доступні кредити «5-7-9%» URL: <http://surl.li/tpddy>
38. Ситник Л. С. Мельничук Н.Ю. Фінанси підприємств: підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2013. 504 с.
39. Сіренко П.М. Проектне фінансування: курс лекцій. Миколаїв: МШАУ, 2018.106 с.
40. Скібіцька Л. І., Матвєєв В. І. Щєлкунов В. І. Антикризовий менеджмент: Навчальний посібник. К.: ЦУЛ, 2014. 584 с
41. Скрипник М. І., Григорєвська О. О, Грубчук І. Л., Причини банкрутства підприємств: неефективний менеджмент чи обліково-фінансова

безграмотність. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2018 № 3.

42. Статут фермерського господарства «Прометей» від 17.10.2017 року.

43. Сташук О. І., Шостак Л. Д., Бублик Д. В. Банкрутство підприємств в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. № 4. 2022.

44. Сукрушева Г.О., Папуцин В.М. Причини та наслідки банкрутства вітчизняних підприємств у сучасних умовах. *Економіка і суспільство*. 2017 № 9

45. Терещенко О.О. Фінансова санація та банкрутство підприємств: Навч. посіб. К.: КІПЕУ, 2009. 412 с.

46. Томілін О., Краснікова О., Зоря С., Управління ризиками в аграрному секторі: фінансовий аспект. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. № 4. 2023.

47. Тютюнник Ю. М., Дорогань-Писаренко Л. О., Тютюнник С. В. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Полтава: Видавництво ПП «Астроя», 2020. 434 с.

48. Хомко Л. В., Яновицька А. В. Правове регулювання банкрутства : навчальний посібник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ/ 2022. 280 с.

49. Хринюк О. С., Бова В.А., Моделі розрахунку ймовірності банкрутства як метод оцінки фінансового потенціалу підприємства. *Ефективна економіка*. №2. 2018.

50. Цивільний Кодекс України. № 40-44. 2003 рік.

51. Чайка Т.Ю., Лошакова С.Є., Водоріз Я.С Розрахунок коефіцієнтів ліквідності за балансом, урахування фінансових і виробничих особливостей підприємства під час здійснення коефіцієнтного аналізу ліквідності. *Економіка і суспільство*. № 15. 2019.

52. Череп А.В. Фінансова санація та банкрутство суб'єктів господарювання. Навч. посібник. А.В.Череп. К.: Кондор. 2010. 378 с.

53. Шапурова О. О. Моделі оцінки банкрутства та кризового стану підприємств. *Економіка та держава*. № 3 2011.

54. Шило В.П., Ільїна С.Б., Барабанова В.В., Криштопа І.І.: Теоретично-практ. посібник. К. Кондор, 2011. 429 с.

55. Янковець Т. М., Чернюк Ю.В. Порівняння сучасних моделей діагностики ймовірності банкрутства підприємства: закордонний та вітчизняний досвід. *Економічна наука*. №20. 2016. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/20_2016/14.pdf